

Co-funded by
the European Union

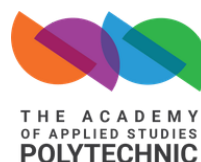
Financováno Evropskou unií. Vyjádřené názory a stanoviska jsou však pouze názory autora (autorů) a nemusí nutně odrážet názory Evropské unie nebo Výkonné agentury pro vzdělávání a kulturu (EACEA). Evropská unie ani EACEA za ně nenesou odpovědnost.

DOPORUČENÍ POLITIK

NÁZEV PROJEKTU WP2: InclusiVET:
Překlenovací dovednosti a přístupnost v
odborném vzdělávání pro sluchově
postižené ID projektu: 2023-2-TR01-KA220-
VET-000170645

Institute:

CC0 1.0 DEED
CC0 1.0 Universal

Co-funded by
the European Union

InclusiVET

KA220-VET - Partnerská spolupráce v oblasti odborného vzdělávání a přípravy

InclusiVET: Překlenovací dovednosti a přístupnost v odborném vzdělávání pro sluchově postižené

ID projektu: 2023-2-TR01-KA220-VET-000170645

PARTNEŘI:

Technická univerzita Yıldız je jednou z předních veřejných univerzit v Turecku, proslulá svou silnou tradicí akademické excelence, inovací a výzkumu. S více než 25 000 studenty v různých oborech poskytuje univerzita mezinárodně orientované vzdělání v inženýrství, přírodních vědách, architektuře, ekonomii a společenských vědách. YTU se zavázala k udržitelnému rozvoji, interdisciplinární spolupráci a partnerství s průmyslem a vybavuje studenty znalostmi a praktickými dovednostmi potřebnými k příspěvku k technologickému pokroku, globální konkurenceschopnosti a společenské transformaci.

 <https://www.yildiz.edu.tr/>

Epomeni Stasi je sociální družstevní kavárna, která se věnuje podpoře inkluze, solidarity a rovných příležitostí pro mladé lidi se zdravotním postižením. Poskytováním podpůrného pracovního prostředí pro neslyšící a nedoslýchavé mladé lidi organizace podporuje sociální integraci a přístup na trh práce prostřednictvím inovativních zážitků, jako je objednávání v řecké znakové řeči. Epomeni Stasi kombinuje zodpovědnou konzumaci, kulturní rozmanitost a zapojení komunity, pořádá přístupné kulturní akce a podporuje místní produkty a zároveň podporuje multikulturní dialog a společenskou participaci. Její zkušený tým aktivně přispívá k práci s mládeží, inkluzi a mezinárodní spolupráci prostřednictvím různých evropských vzdělávacích programů a iniciativ.

Eu&Pro je vzdělávací a školicí organizace se sídlem v Praze s více než 20 lety zkušeností v oblasti odborného vzdělávání, mobility v rámci programu Erasmus+ a celoživotního vzdělávání. Organizace se specializuje na digitální transformaci, podnikání, sociální začleňování a environmentální vzdělávání a vyvíjí inovativní platformy pro elektronické vzdělávání, školicí materiály založené na virtuální realitě a mezinárodní projekty mobility. Prostřednictvím spolupráce s univerzitami, nevládními organizacemi, obcemi a partnery ze soukromého sektoru po celé Evropě Eu&Pro podporuje inkluzivní vzdělávání, přeshraniční spolupráci a rozvoj klíčových kompetencí u mladých lidí i dospělých.

 <https://www.eupro.cz/>

Akademie aplikovaných studií Polytechnica je respektovaná veřejná vysoká škola nabízející více než 30 studijních programů v technických, technologických, uměleckých, lékařských a sociohumanitních oborech. S důrazem na akademickou excelenci, inovace a celoživotní vzdělávání Akademie vybavuje více než 3 500 studentů moderními znalostmi, praktickými dovednostmi a profesními kompetencemi prostřednictvím akreditovaných odborných, specializačních a magisterských programů. Podporu úzké spolupráce s národními i mezinárodními institucemi a průmyslovými partnery Akademie podporuje kreativitu, výzkum a praktické zkušenosti a připravuje absolventy na to, aby přispívali k rozvoji společnosti a uspěli na dynamických globálních trzích práce.

 www.politenika.edu.rs

Střední škola pro sluchově postižené sv. Marie je veřejná speciální vzdělávací instituce v Bukurešti, která poskytuje inkluzivní vzdělávání a podporu dětem a mladým lidem se sluchovým postižením a souvisejícími postiženími. Škola nabízí vzdělání od předškolního věku až po střední školu, včetně unikátního odborného vzdělávání v oblasti tiskařských technik a cestovního ruchu a gastronomie, a kombinuje tak akademickou excelenci s rozvojem praktických dovedností. Instituce je vybavena moderním vzdělávacím zařízením a je podporována zkušenými odborníky na speciální vzdělávání. Aktivně propaguje rovné příležitosti, inovace a mezinárodní spolupráci prostřednictvím projektů Erasmus+ a eTwinning.

 www.scoolasurzi2bucuresti.ro

Střední odborná a technická škola v Anatolii Altındağ je zavedená instituce odborného vzdělávání, která poskytuje vysoce kvalitní technické a odborné vzdělávání již od roku 1954. Díky moderním dílnám, laboratorům a specializovaným vzdělávacím zařízením nabízí škola vzdělání v oblastech, jako jsou informační technologie, strojírenství, elektrotechnika a elektronika, kovovýroba, design nábytku a speciální pedagogika pro sluchově postižené studenty. Kombinací akademické excelence s praktickými zkušenostmi, kulturními aktivitami a sportem si instituce klade za cíl vzdělávat kreativní, kvalifikované a společensky odpovědné jedince připravené na vysokoškolské vzdělávání, průmysl a celoživotní vzdělávání.

 <https://ametal.meb.k12.tr/>

Co-funded by
the European Union

WP2: Vývoj materiálů

TABULKA OBSAH

SHRNUTÍ.....	05
1. Zavedení.....	07
2. Srovnávací přehled národních systémů.....	09
3. Sdílené strukturální výzvy v inkluzivním zapojení žáků.....	10
4. Politické cesty k regionální harmonizaci.....	14
5. Budování společného regionálního standardu pro inkluzivní odborné vzdělávání a přípravu.....	18
6. Mechanismy řízení a implementace.....	19
7. Platforma pro regionální spolupráci a přenos politik.....	22
8. Závěr: Společná vize pro inkluzivní odborné vzdělávání a přípravu v jihovýchodní a střední Evropě.....	23
Odkazy.....	25

SHRNUTÍ

Inkluzivní zapojení studentů se stalo jednou z určujících priorit současné evropské vzdělávací politiky, zejména v rámci odborného vzdělávání a přípravy (VET), kde jsou účast, dostupnost, angažovanost studentů a úspěšný vzdělávací postup stále více chápány jako základní dimenze kvality vzdělávání. V celé Evropě se politická diskuse postupně přesouvá od pohledu na inkluzi primárně optikou přístupu k širšímu chápání, které klade důraz na smysluplnou účast, institucionální vstřícnost, zastoupení studentů ve správě a řízení, uznávání rozmanitých vzdělávacích cest a rovné příležitosti k úspěchu napříč heterogenními populacemi studentů. Tento přechod odráží širší evropské závazky k sociální soudržnosti, demokratické účasti, začlenění na trh práce a celoživotnímu učení, jak je formulováno v Evropském pilíři sociálních práv, Evropské agendě dovedností a rámcích pro zajišťování kvality podporovaných prostřednictvím Evropského programu pro zajišťování kvality v odborném vzdělávání a přípravě.

V rámci této politické krajiny představují Rumunsko, Srbsko, Turecko, Řecko a Česko pět vzdělávacích systémů s odlišnou institucionální historií, tradicemi správy a vývojovými trajektoriemi, avšak s nápadně konvergentními reformními výzvami. Každá země podnikla značné modernizační úsilí zaměřené na sladění národních systémů s evropskými principy vzdělávání zaměřeného na studenta, kurikulum založených na kompetencích, reaktivity na trh práce, digitální transformace a širší vzdělávací inkluze. Rumunsko představuje důležitý regionální případ díky svým trvalým reformám v modernizaci odborného vzdělávání, rozšíření duálních vzdělávacích cest, zvýšeným investicím do digitální vzdělávací infrastruktury a postupnému posilování politiky inkluzivního vzdělávání. Rumunská vzdělávací politika stále více klade důraz na přístup, pedagogiku zaměřenou na studenta, zajišťování kvality a relevanci pro trh práce. Zároveň přetrvávají provozní výzvy týkající se institucionální dostupnosti, integrace systémů podpory studentů, uznávání průřezových kompetencí a systematičtějšího začleňování ukazatelů inkluze do rámců institucionálního zajišťování kvality. Zahrnutí Rumunska do srovnávací analýzy významně posiluje regionální perspektivu tím, že do něj přidává členský stát EU s rychle se rozvíjející kapacitou modernizace odborného vzdělávání a přípravy a rostoucím významem pro přenositelné osvědčené postupy.

Srovnávací analýza odhaluje několik společných strukturálních problémů. Zaprvé, účast studentů na správě vzdělávání zůstává převážně formální spíše než věcná, přičemž mechanismy zastoupení často fungují spíše jako konzultační struktury než jako nástroje smysluplného spolurozhodování. Zadruhé, rámce přístupnosti – ačkoli jsou stále více uznávány – zůstávají nerovnoměrně operacionalizované, zejména pokud jde o digitální přístupnost, pedagogickou flexibilitu a podporu rozmanitých studijních cest. Zatřetí, systémy podpory studentů zůstávají roztržštěné, přičemž mentoring, poradenství, finanční pomoc a kariérní poradenství často fungují spíše jako paralelní než integrované institucionální struktury. Začtvrté, uznávání mimoškolní angažovanosti, občanské účasti a průřezových kompetencí zůstává slabě zakotveno v kvalifikačních systémech, a to i přes rostoucí politický důraz na vzdělávání založené na kompetencích. Zapáté, příprava učitelů na inkluzivní pedagogiku zůstává nekonzistentní, zejména v odborných odvětvích, která procházejí rychlou digitální transformací a transformací trhu práce. A konečně, systémy zajišťování kvality, ačkoli jsou stále sofistikovanější, stále postrádají robustní metriky inkluze, které by umožnily systematické sledování účasti, rozmanitosti, udržení studentů, přístupnosti a hlasu studentů. Tyto společné výzvy vytvářejí důležitou politickou příležitost. Vzhledem k tomu, že Rumunsko, Srbsko, Turecko, Řecko a Česko procházejí podobnými strukturálními reformami pod srovnatelnými evropskými politickými vlivy, mají dobrou pozici k tomu, aby usilovaly o regionální harmonizaci standardů inkluzivního zapojení studentů. Taková harmonizace by neznamenal institucionální uniformitu ani ignorování národního kontextu. Spíše by vytvořila společný normativní a operační rámec pro definování, měření a podporu inkluzivního zapojení studentů v různých vzdělávacích systémech.

Tato politická zpráva navrhuje přesně takový rámec. Na základě srovnávací analýzy národních systémů a širší evropské vzdělávací politiky argumentuje pro sdílený regionální přístup zaměřený na šest vzájemně propojených dimenzí: inkluzivní správa věcí veřejných a zastoupení studentů; přístupnost a spravedlivá účast; integrované systémy podpory studentů; uznávání mimoškolních a průřezových kompetencí; kapacity pedagogů pro inkluzivní pedagogiku; a měřitelné ukazatele inkluze zakotvené v systémech zajišťování kvality. Tyto dimenze společně tvoří základ komplexní politické architektury schopné posunout inkluzivní zapojení studentů od rétorického závazku k institucionalizované praxi.

Zde uvedená doporučení staví inkluzivní zapojení studentů nejen jako cíl sociální politiky, ale také jako strategický faktor ovlivňující kvalitu vzdělávání, odolnost trhu práce, demokratickou účast a dlouhodobou socioekonomickou soudržnost v celé jihovýchodní a střední Evropě. V tomto ohledu konsorciální partnerství vytvořené prostřednictvím poskytuje důležitou platformu pro rozvoj regionálního politického dialogu a demonstraci toho, jak může společný vývoj politik posílit inkluzivní vzdělávací reformu.

1. Zavedení

Transformaci odborného vzdělávání a přípravy v celé Evropě stále více formuje široké uznání, že vzdělávací systémy musí lépe reagovat nejen na potřeby trhu práce, ale také na rozmanité sociální reality, životní trajektorie a vzdělávací potřeby současných studentů. Demografická diverzifikace studentských populací, technologická transformace vzdělávacího prostředí, rozšiřující se agendy účasti, migrační toky, měnící se struktury trhu práce a rostoucí strategický význam celoživotního vzdělávání zásadně změnily vzdělávací krajinu, v níž odborné instituce fungují. V této souvislosti se inkluzivní zapojení studentů stalo ústředním organizačním principem vzdělávací reformy.

Inkluzivní zapojení studentů přesahuje tradiční chápání inkluze ve vzdělávání. Historicky byla politika inkluze často koncipována z hlediska přístupu – zajištění toho, aby studenti ze znevýhodněných skupin mohli vstoupit do vzdělávacích systémů a aby se snížily formální překážky přijetí. Zatímco přístup zůstává nepostradatelným základem, současná vzdělávací politika stále více uznává, že samotné přijetí nezaručuje smysluplnou účast ve vzdělávání, úspěšné studijní zkušenosti ani spravedlivé výsledky. Studenti mohou formálně přistupovat ke vzdělání, ale zároveň zůstat strukturálně marginalizováni v rámci institucionálních kultur, pedagogických postupů, systémů správy a řízení a podpůrných struktur. Skutečná inkluze proto vyžaduje širší pojetí – takové, které zahrnuje zastoupení, účast, angažovanost, přístupnost, sounáležitost, uznání a podporu v celé cestě studenta.

Z tohoto pohledu lze inkluzivní zapojení studentů chápat jako rozsah, v jakém vzdělávací systémy aktivně vytvářejí podmínky pro všechny studenty, aby se smysluplně zapojili do vzdělávacích procesů, institucionálního života, rozhodovacích struktur a příležitostí k profesnímu rozvoji, bez ohledu na sociální původ, zdravotní postižení, věk, pohlaví, migrační zkušenosti, ekonomické znevýhodnění nebo jiné charakteristiky, které mohou ovlivňovat vzdělávací příležitosti. Toto širší pojetí integruje sociální inkluzi s kvalitou vzdělávání. Uznává zapojení studentů nejen jako individuální dispozici nebo behaviorální výsledek, ale jako systémový produkt institucionálního designu, kultury správy a řízení, pedagogické praxe a politické architektury.

Evropské politické rámce toto chápání stále více odrážejí. Evropský pilíř sociálních práv zdůrazňuje rovné příležitosti a inkluzivní přístup ke vzdělávání jako základní sociální práva. Evropská agenda dovedností zdůrazňuje rozšiřování účasti na možnostech zvyšování kvalifikace a rekvalifikace jako zásadní pro ekonomickou odolnost a sociální spravedlnost. Evropský rámec kvalifikací podporuje uznávání rozmanitých vzdělávacích cest, zatímco evropské zajišťování kvality v odborném vzdělávání a přípravě zahrnuje účast, reaktivitu, zapojení zúčastněných stran a neustálé zlepšování v rámci přístupů k zajišťování kvality odborného vzdělávání a přípravy. Podobně Evropská nadace pro odborné vzdělávání opakovaně zdůrazňovala, že inkluzivní systémy odborného vzdělávání a přípravy musí řešit strukturální překážky ovlivňující účast studentů a možnosti přechodu, zejména v kandidátských a sousedních zemích, které procházejí systémovou modernizací.

V jihovýchodní a střední Evropě se tento vývoj politik prolíná se složitým reformním prostředím. Země v celém regionu současně modernizují kvalifikační rámce, posilují sladění s trhem práce, digitalizují vzdělávání, rozšiřují učení se na pracovišti a přizpůsobují systémy správy a řízení současným evropským standardům. Tyto reformy se však odehrávají v kontextu, který se vyznačuje asymetrií zdrojů, institucionální heterogenitou, demografickými změnami a různými implementačními kapacitami. V důsledku toho politické ambice často převyšují operační kapacity, což vytváří implementační mezery, které jsou obzvláště viditelné v politice začleňování.

Zkušenosti Rumunska, Srbska, Turecka, Řecka a Česka tuto dynamiku jasně ilustrují. Navzdory značným rozdílům v tradicích správy vzdělávání a institucionálních strukturách čelí všech pět zemí společným výzvám: zajištění smysluplného hlasu studentů v institucionální správě; budování přístupného fyzického a digitálního vzdělávacího prostředí; rozvoj integrovaných podpůrných systémů reagujících na rozmanité potřeby studentů; uznávání neformálního a mimoškolního učení; posilování připravenosti pedagogů na inkluzivní pedagogiku; a začleňování měřitelných ukazatelů inkluze do systémů zajišťování kvality. Tyto společné výzvy vytvářejí úrodnou půdu pro společný rozvoj politik a stanovování regionálních standardů.

Tato práce proto tvrdí, že inkluzivní zapojení studentů by mělo být považováno za společnou prioritu regionální politiky a mělo by být řešeno prostřednictvím koordinované harmonizace politik. Spíše než aby se inkluze vnímala jako úzké sociální měřítko, práce prezentuje inkluzivní zapojení studentů jako vícerozměrný rámec kvality schopný zlepšit efektivitu vzdělávání, reaktivitu trhu práce, blahobyt studentů a demokratickou institucionální kulturu. Regionální spolupráce nabízí praktickou cestu k převedení této vize do operačních politických standardů.

2. Srovnávací přehled národních systémů

Pět partnerských zemí zapojených do této srovnávací analýzy politik – Rumunsko, Srbsko, Turecko, Řecko a Česko – představuje odlišné vzdělávací systémy formované odlišnou politickou historií, institucionálním dědictvím, uspořádáním správy a socioekonomickými trajektoriemi. Srovnávací zkoumání nicméně odhaluje značnou konvergenci ve směřování politik, zejména pokud jde o modernizaci odborného vzdělávání, silnější soulad s potřebami trhu práce, rozšíření účasti a rostoucí uznání inkluze jakožto kvalitativní dimenze v rámci reformy vzdělávání.

V Rumunsku prošlo odborné vzdělávání v posledním desetiletí podstatnou modernizací, která byla poháněna transformací trhu práce, prioritami politiky soudržnosti EU, agendami digitální transformace a silnějším propojením mezi vzděláváním a regionálním hospodářským rozvojem. Rozšířily se cesty duálního vzdělávání, posílila se partnerství se zaměstnavateli a systémy zajišťování kvality se staly stále sofistikovanějšími. Rumunsko také postupně pokročilo v politice inkluzivního vzdělávání, zejména pokud jde o přístupnost, práva osob se zdravotním postižením, výukové přístupy zaměřené na studenty a rozšiřování účasti. Implementace však zůstává napříč institucemi a regiony nerovnoměrná. Účast studentů na správě věcí veřejných se stále rozvíjí, systémy institucionální podpory zůstávají u mnoha poskytovatelů roztržštěné, uznávání mimoškolních a průřezových kompetencí je nekonzistentní a inkluzivní pedagogická praxe je i nadále silně závislá na místní institucionální iniciativě spíše než na systémové standardizaci. Rumunsko nicméně vykazuje významný inovační potenciál a poskytuje důležitý srovnávací příklad rychlé modernizace odborného vzdělávání v rámci silné evropské politiky. V Srbsku byla reforma vzdělávání silně ovlivněna evropskými integračními procesy, modernizací kvalifikačního rámce a strategickým úsilím o posílení profesionálně orientovaného vysokoškolského vzdělávání a modelů duálního vzdělávání. Srbská legislativa stále více odráží evropské principy učení, účasti a přístupnosti zaměřené na studenty. Implementace však zůstává nerovnoměrná, zejména pokud jde o institucionální podpůrné služby, standardy přístupnosti, uznávání mimoškolního vzdělávání a operační mechanismy pro hlas studentů.

V Turecku se rozsáhlá modernizace vzdělávání zaměřila na rozšíření účasti, posílení technického a odborného vzdělávání a zlepšení souladu s trhem práce prostřednictvím kurikul založených na kompetencích a strategií digitální transformace. Turecko vybudovalo rozsáhlou institucionální infrastrukturu pro podporu studentů a rozšíření přístupu k vzdělání. Zároveň rozsah a rozmanitost vzdělávacího systému vytvářejí rozdíly v jeho implementaci, zejména pokud jde o inkluzivní pedagogiku, zapojení studentů do správy a konzistentní podpůrné mechanismy pro zranitelné skupiny studentů v různých regionech.

V Řecku reformy stále více zdůrazňují zajišťování kvality, modernizaci odborných drah, celoživotní vzdělávání a silnější sladění s evropskými vzdělávacími rámci. Řecko dosáhlo významného pokroku v politice přístupnosti a právech studentů. Nicméně institucionální fragmentace, nerovnoměrná regionální kapacita a přetrvávající strukturální tlaky spojené s širšími socioekonomickými výzvami i nadále ovlivňují implementaci plně integrovaných systémů začleňování, zejména v oblasti podpory studentů a uznávání neformálních kompetencí.

V Česku usnadnilo poměrně vyspělé prostředí pro správu vzdělávání a silnější institucionální kapacity pokročilejší implementaci systémů zajišťování kvality, kurikul založených na kompetencích a struktur podpory studentů. Česko prokazuje silný potenciál jako regionální model v oblasti institucionálního řízení kvality a integrace na trh práce. Přetrvávají však výzvy týkající se inkluzivní účasti marginalizovaných skupin, zastoupení studentů ve správě a systematičtějšího uznávání rozmanitých forem zapojení studentů nad rámec formálních osnov.

Ve srovnání s tím všech pět systémů vykazuje společný vzorec: silnou konvergenci politik na normativní úrovni v kombinaci s fragmentovanou operacionalizací inkluzivního zapojení studentů na institucionální úrovni.

3. Sdílené strukturální výzvy v inkluzivním zapojení žáků

Ačkoli se vzdělávací systémy Rumunska, Srbska, Turecka, Řecka a Česka výrazně liší v institucionální organizaci, modelech financování, administrativních tradicích a vyspělosti mechanismů implementace politik, srovnávací analýza ukazuje, že čelí pozoruhodně podobnému souboru strukturálních problémů při dosahování skutečně inkluzivního zapojení studentů. Tyto problémy nejsou pouze administrativní nebo technické; spíše odrážejí hlubší napětí mezi politickými aspiracemi a institucionální realitou, mezi formální inkluzí a smysluplnou účastí a mezi modernizací legislativy a provozní transformací.

Ve všech pěti zemích je inkluzivní zapojení studentů stále více rétoricky uznáváno jako strategický cíl spojený s kvalitou vzdělávání, sociální soudržností, účastí na trhu práce a demokratickou správou věcí veřejných. Praktické systémy, jejichž prostřednictvím instituce zapojují studenty, uznávají rozmanitost a podporují účast, však zůstávají nerovnoměrné, roztržité a často nedostatečně rozvinuté. To vytváří politický paradox, který je společný pro všechny transformativní a reformně orientované vzdělávací systémy: inkluzivní vzdělávání je silně potvrzeno v normativních rámcích, ale nekonzistentně zakotveno v institucionální architektuře.

Jednou z nejtrvalejších sdílených výzev je omezená hloubka zapojení studentů do institucionální správy. V každém z pěti národních systémů mají studenti formálně kanály zastoupení, ať už prostřednictvím studentských rad, zastupitelských shromáždění, poradních výborů nebo mechanismů participativního zajišťování kvality. Tyto struktury poskytují důležité symbolické uznání hlasu studentů a vytvářejí příležitosti k dialogu mezi vedením instituce a studentskými komunitami. Formální zastoupení se však nemusí nutně promítat do podstatného vlivu. V praxi zůstává zapojení studentů často okrajové pro strategické institucionální rozhodování. Studenti jsou konzultováni v provozních záležitostech – rozvrhy výuky, vybavení, studentské standardy, mimoškolní aktivity – ale zřídka se účastní role spoluvůdců politik týkajících se modernizace kurikula, plánování inkluze v institucích, strategií přístupnosti, digitální transformace nebo systémové reformy kvality.

Tato omezená hloubka participace má důležité důsledky pro inkluzi. Pokud hlas studentů zůstává spíše symbolický než transformativní, vzdělávací systémy ztrácejí zásadní zdroj institucionálních informací o překážkách účasti, nenaplněných potřebách podpory, problémech s přístupností a nově vznikajících očekáváních studentů. Zranitelné skupiny studentů – studenti se zdravotním postižením, migranti, dospělí studenti, studenti ze znevýhodněného socioekonomického prostředí a menšinové komunity – s největší pravděpodobností zůstanou nedostatečně zastoupeny ve formálních strukturách správy a řízení, čímž se reprodukuje vzorec vyloučení i v systémech formálně zavázaných k demokratické participaci.

Druhou společnou výzvou jsou roztržštěné přístupy k přístupnosti. Všechny pět zemí postupně posílilo právní závazky týkající se přístupnosti vzdělávání, zejména pokud jde o práva osob se zdravotním postižením, antidiskriminační rámce a širší principy rovných vzdělávacích příležitostí. Standardy fyzické přístupnosti se v mnoha institucích zlepšily, digitální vzdělávací prostředí se výrazně rozšířila a vzrostlo povědomí o inkluzivních výukových přístupech. Přístupnost však zůstává nerovnoměrně uplatňována. Výzva spočívá částečně v tendenci chápat přístupnost úzce – jako adaptaci infrastruktury nebo dodržování právních předpisů – spíše než jako komplexní princip institucionálního designu.

Inkluzivní přístupnost vyžaduje současnou pozornost věnovanou fyzickému prostředí, digitálním platformám, pedagogické flexibilitě, komunikačním postupům, systémům hodnocení a podpůrným mechanismům. Přesto mnoho institucí nadále přistupuje k těmto oblastem odděleně, bez integrovaných strategií přístupnosti. Budova může být fyzicky přístupná, zatímco digitální vzdělávací obsah zůstává nepřístupný. Digitální systémy mohou být k dispozici, zatímco pedagogické řešení zůstává rigidní a špatně přizpůsobené rozmanitým potřebám studentů. Mohou existovat formální úpravy, zatímco institucionální kultura nadále stigmatizuje chování spojené s vyhledáváním podpory. Výsledkem je fragmentovaná krajina přístupnosti, v níž formální dodržování předpisů koexistuje s přetrvávajícími praktickými překážkami.

Za třetí, všech pět národních systémů čelí výzvám souvisejícím s fragmentací služeb podpory studentů. Moderní inkluzivní vzdělávání závisí na koordinovaných ekosystémech podpory, které se zabývají akademickými, psychologickými, finančními, sociálními a profesními aspekty zkušeností studentů. Mentoring, poradenství, doučování, služby pro osoby se zdravotním postižením, finanční podpora, kariérní poradenství a mechanismy vzájemné podpory jsou stále více uznávány jako klíčové institucionální funkce. V praxi se však tyto služby často vyvíjejí spíše jako izolované intervence než jako integrované systémy.

Instituce mohou poskytovat stipendia bez poradenské podpory, mentoring bez strukturovaných systémů doporučení, kariérní poradenství bez psychologické podpory nebo úpravy pro osoby se zdravotním postižením bez širšího plánování začleňování. Koordinace mezi službami zůstává slabá. Informace o možnostech podpory jsou často špatně sdělovány. Institucionální odpovědnosti jsou často rozptýleny mezi více kanceláří bez strategické integrace. Studenti, zejména ti ze zranitelných skupin, mohou mít potíže s orientací ve fragmentovaných systémech, a proto zůstávají nedostatečně obslouženi i přes nominální existenci podpůrných struktur.

Čtvrtá strukturální výzva se týká omezeného uznávání mimoškolního učení a průřezových kompetencí. Současné trhy práce stále více oceňují komunikační dovednosti, týmovou práci, digitální spolupráci, občanskou angažovanost, řešení problémů, podnikatelskou iniciativu, mezikulturní kompetence a adaptivní schopnost učení. Tyto kompetence se často rozvíjejí mimo formální učebny – prostřednictvím dobrovolnictví, vedení studentů, projektové práce, mentoringu mezi vrstevníky, mobility, zapojení komunity a mimoškolních iniciativ. Vzdělávací systémy v pěti zemích však zůstávají silně orientovány na dosažení cílů formálního kurikula jako primárního zdroje uznávané vzdělávací hodnoty.

To vytváří nesoulad mezi systémy uznávání vzdělání a současnou realitou kompetencí. Studenti, kteří se aktivně účastní občanských iniciativ, sítí vzájemné podpory, inovačních projektů nebo sociálního podnikání, si mohou osvojit vysoce cenné kompetence, které zůstávají institucionálně neviditelné. Taková neviditelnost oslabuje motivaci studentů, zužuje definice dosažených výsledků a neúměrně znevýhodňuje studenty, jejichž silné stránky se projevují spíše aplikovaným, kolaborativním nebo zážitkovým učením než pouze tradičním akademickým výkonem. Ačkoli mikrocertifikáty, digitální odznaky, portfolia kompetencí a uznávání předchozího učení jsou novými politickými nástroji, jejich systematické provádění je stále omezené.

Pátá výzva se týká připravenosti učitelů na inkluzivní pedagogiku. Inkluzivní zapojení žáků v konečném důsledku nezávisí pouze na institucionální politice, ale i na každodenní pedagogické interakci. Učitelé utvářejí účast, sounáležitost, sebevědomí žáků, přístupnost třídy a vstřícnost ke vzdělávání prostřednictvím návrhu kurikula, postupů hodnocení, komunikačních stylů a vztahové angažovanosti se žáky. V Rumunsku, Srbsku, Turecku, Řecku a České republice zahrnuje profesní rozvoj pedagogů stále více digitální pedagogiku, výuku zaměřenou na žáky a výuku založenou na kompetencích. Inkluzivní pedagogika však zůstává nekonzistentně zakotvena v profesních standardech a systémech přípravy učitelů.

Mnoho pedagogů nadále pracuje v rámci pedagogických paradigmat optimalizovaných pro homogenní skupiny studentů, standardizovaných vzdělávacích cest a konvenčních struktur hodnocení. Dovednosti související s diferencovanou výukou, univerzálním designem pro učení, interkulturní kompetencí, pedagogikou zohledňující trauma, přístupnou digitální výukou a facilitací zapojení studentů zůstávají nerovnoměrně rozloženy. To vytváří variabilitu nejen mezi institucemi, ale často i v rámci samotných institucí, kde inkluzivní praxe silně závisí na individuálním nasazení učitelů spíše než na systémových pedagogických standardech.

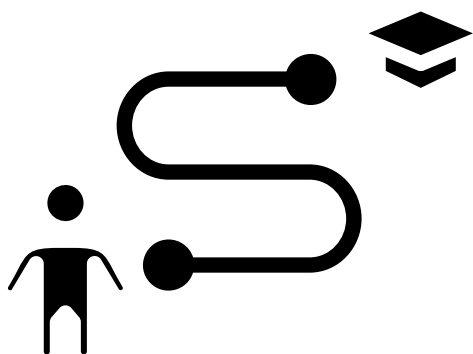
Konečně, průřezovou výzvou je absence robustních metrik inkluze v systémech zajišťování kvality. Všechny pět zemí významně investovalo do modernizace zajišťování kvality, akreditačních systémů, rámců výsledků učení a postupů institucionálního hodnocení. Inkluze je však zřídka považována za měřitelnou oblast kvality s jasně definovanými ukazateli, srovnatelnými kritérii a mechanismy odpovědnosti.

Udržení zranitelných skupin studentů, dodržování předpisů v oblasti přístupnosti, účast studentů na správě a řízení, využívání podpůrných služeb, uznávání mimoškolních kompetencí, inkluzivní školení zaměstnanců a vnímání sounáležitosti studenty se zřídka systematicky měří. Tam, kde data existují, jsou často roztříštěná, nekonzistentní nebo slabě integrovaná do procesů institucionálního zlepšování. Bez měřitelných ukazatelů inkluze se vzdělávací systémy potýkají s přechodem od deklarativního závazku k inkluzivní správě a řízení založené na důkazech.

Tyto strukturální výzvy dohromady ukazují, že klíčovým politickým problémem, kterému čelí Rumunsko, Srbsko, Turecko, Řecko a Česko, není absence inkluzivní politiky, ale neúplná institucionalizace inkluzivního zapojení studentů jako uceleného operačního rámce. Tato sdílená realita vytváří silné opodstatnění pro regionální spolupráci při vývoji společných standardů, sdílených ukazatelů a mechanismů společného učení se v oblasti politik.

4. Politické cesty k regionální harmonizaci

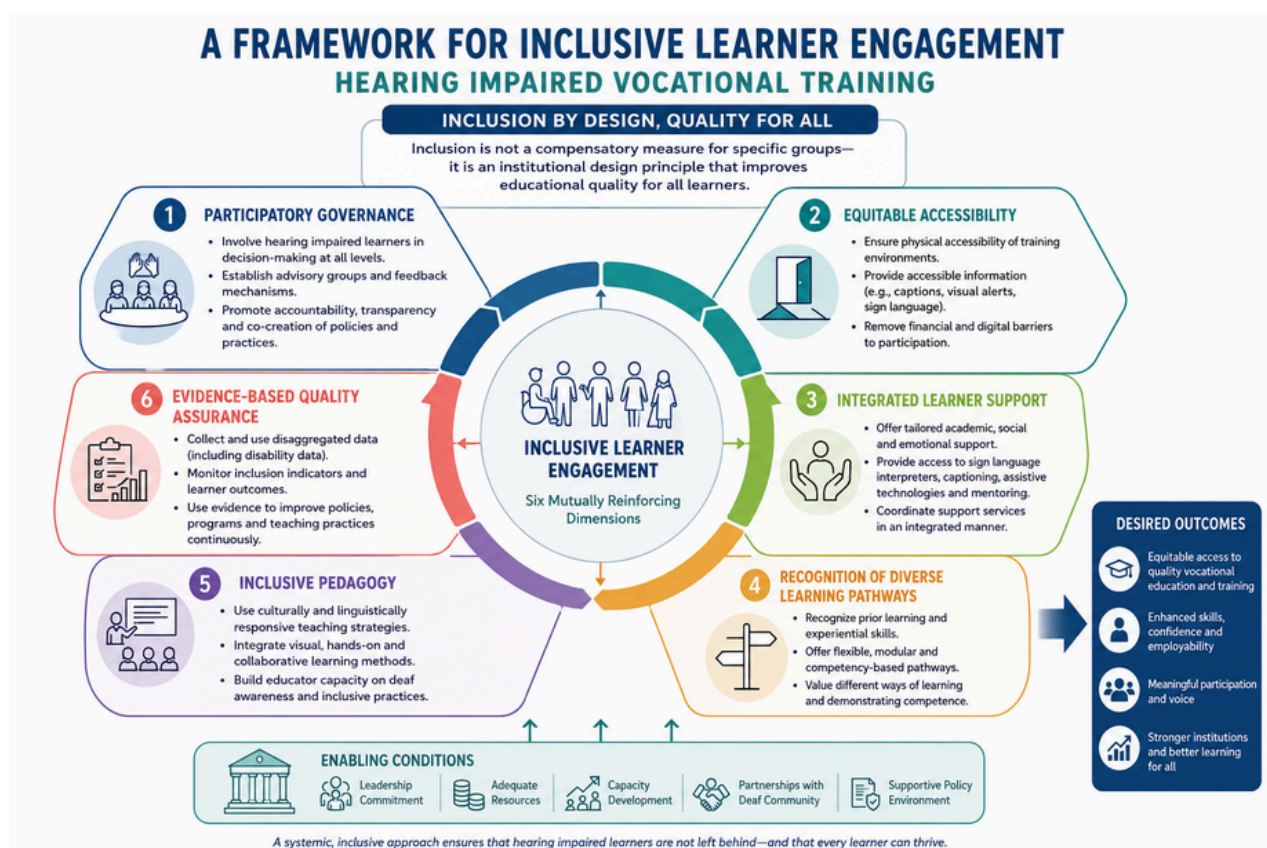
Pokud se má inkluzivní zapojení studentů stát skutečným standardem kvality v rámci odborného vzdělávání a profesně orientovaného vysokoškolského vzdělávání v celém regionu, musí se rozvoj politik posunout od izolovaných národních reforem ke koordinované regionální harmonizaci. Taková harmonizace by neměla být chápána jako jednotnost politik nebo administrativní centralizace. Spíše by měla být chápána jako vytvoření společného normativního rámce, sdílených operačních standardů a vzájemně uznávaných ukazatelů schopných vést institucionální reformu a zároveň respektovat národní specifika.

První cesta k harmonizaci spočívá ve vytvoření společného koncepčního rámce pro inkluzivní zapojení studentů. V současné době je inkluze v Rumunsku, Srbsku, Turecku, Řecku a České republice často interpretována úzkou nebo sektorově specifickou optikou – nejčastěji jako politika přístupnosti, dodržování antidiskriminačních předpisů, poskytování sociální podpory nebo iniciativy zaměřené na rozšíření přístupu. I když každý z těchto rozměrů zůstává důležitý, sám o sobě nepředstavuje komplexní model inkluzivního zapojení studentů. Regionální rámec by proto měl přijmout širší chápání, v němž je inkluze chápána jako systematická schopnost vzdělávacích institucí zajistit, aby se všichni studenti mohli smysluplně podílet na učení, správě věcí veřejných, institucionálním životě a profesním rozvoji a zároveň dostávali rovné příležitosti k úspěchu a uznání.

Takový rámec by měl explicitně definovat inkluzivní zapojení studentů jako zahrnující šest vzájemně se posilujících dimenzí: participativní správu a řízení, spravedlivou dostupnost, integrovanou podporu studentů, uznávání rozmanitých vzdělávacích cest, inkluzivní pedagogiku a zajišťování kvality založené na důkazech. Silnou stránkou takového přístupu je jeho systémový charakter. Spíše než aby inkluzi vnímal jako kompenzační opatření pro specifické skupiny, staví inkluzi do role principu institucionálního designu, který zlepšuje kvalitu vzdělávání pro všechny studenty.

Druhá politická cesta se týká posílení účasti studentů na správě věcí veřejných jakožto podstatné institucionální praxe. V celém regionu se musí vzdělávací systémy posunout od symbolických konzultací k smysluplné spoluvytváření vzdělávací politiky. To vyžaduje jak regulační, tak kulturní změny. Na regulační úrovni by ministerstva a akreditační orgány měly povzbuzovat nebo vyžadovat od institucí, aby prokázaly, jak hlasy studentů ovlivňují strategické rozhodování – nejen provozní záležitosti studentů. Studenti by měli být systematicky zapojováni do diskusí o tvorbě kurikula, plánování digitální transformace, revizí institucionální přístupnosti, cyklů zajišťování kvality a společného vývoje strategií podpory studentů.

Třetí cesta k harmonizaci se týká vývoje komplexních standardů přístupnosti jakožto sdíleného regionálního kritéria. Přístupnost musí být přehodnocena z právní povinnosti dodržování předpisů na vícerozměrný standard kvality. Regionální spolupráce může být v tomto ohledu obzvláště cenná, protože instituce v pěti zemích čelí podobným implementačním problémům a mohou těžit ze společných pokynů, benchmarkingu a vzájemného učení.

Harmonizovaný rámec přístupnosti by měl zahrnovat alespoň pět oblastí: přístupnost fyzické infrastruktury; digitální přístupnost platforem a studijních materiálů; pedagogickou přístupnost prostřednictvím flexibilního designu učení; přístupné komunikační systémy; a přístupné cesty přechodu do zaměstnání a celoživotního vzdělávání. Důležité je, aby přístupnost byla proaktivně koncipována prostřednictvím principů univerzálního designu, nikoli reaktivně pouze prostřednictvím individuálních úprav. Vzdělávací systémy navržené pro flexibilitu, více způsobů účasti a různé způsoby prokazování kompetencí jsou ze své podstaty inkluzivnější, odolnější a zaměřené na studenta.

Čtvrtá cesta se týká institucionalizace integrovaných systémů podpory studentů. Jedním z nejjasnějších ponaučení plynoucích ze srovnávacího přezkumu politik je, že podpora studentů je v regionu stále příliš roztržena. Inkluzivní zapojení vyžaduje, aby se instituce posunuly směrem ke koordinovaným ekosystémům podpory studentů, v nichž jsou akademické poradenství, mentoring, poradenství, podpora osob se zdravotním postižením, finanční pomoc, vzájemná pomoc, kariérní služby a mentoring na pracovišti strategicky propojeny, nikoli administrativně izolované.

To vyžaduje inovace v oblasti správy a řízení v rámci institucí. Spíše než umisťovat podpůrné funkce do samostatných kanceláří fungujících nezávisle na sobě, měly by instituce vyvinout integrované strategie podpory studentů koordinované prostřednictvím centrálních rámců pro začleňování nebo studentský úspěch. Digitální systémy pro správu případů, sdílené mechanismy doporučování, interdisciplinární podpůrné týmy a proaktivní oslovování ohrožených studentů by mohly výrazně zlepšit přístup a efektivitu. Důležité je, aby podpora studentů již nebyla chápána pouze jako nápravná pomoc pro studenty, kteří mají potíže, ale jako univerzální vzdělávací infrastruktura, která posiluje zapojení, sounáležitost a úspěšný pokrok pro rozmanité populace studentů.

Pátá a obzvláště transformační cesta se týká uznávání mimoškolního učení a průřezových kompetencí. Regionální trhy práce stále více oceňují adaptabilitu, iniciativu, komunikaci, společné řešení problémů, mezikulturní kompetence a digitální agilitu – kompetence často rozvíjené nad rámec formálních kurikulárních struktur. Vzdělávací systémy, které tyto formy učení neuznávají, riskují, že si budou udržovat úzké pojetí dosažených výsledků, které ani neodráží realitu trhu práce, ani dostatečně neoceňuje samostatnost studenta.

Regionální harmonizace nabízí příležitost k zavedení společných přístupů k ověřování takového učení. Sdílené rámce pro portfolia kompetencí, digitální odznaky, strukturované mimoškolní přepisy a modulární mikrocertifikáty by mohly umožnit institucím v Rumunsku, Srbsku, Turecku, Řecku a České republice uznávat mimoškolní zapojení srovnatelným a přenositelným způsobem. Takové uznání by posílilo motivaci studentů, podpořilo občanskou a institucionální účast a vytvořilo silnější mosty mezi vzdělávacími zkušenostmi a zaměstnatelností.

Šestá cesta se týká profesního rozvoje pedagogů v oblasti inkluzivní pedagogiky. Žádná strategie inkluze nemůže být úspěšná, pokud učitelé nemají kompetence nezbytné k efektivnímu zapojení rozmanitých studentů. Regionální spolupráce může významně posílit kapacity pedagogů rozvojem sdílených profesních standardů, spolupracujících vzdělávacích modulů, společných certifikačních rámců a komunit pedagogické praxe zaměřených na inovace v inkluzivní výuce.

Inkluzivní pedagogika by měla být zakotvena ve vzdělávání učitelů, profesní akreditaci a systémech dalšího profesního rozvoje. Oblasti kompetencí by měly zahrnovat diferencovanou výuku, přístupný návrh kurikula, interkulturní pedagogiku, digitální přístupnost, usnadnění zapojení studentů, inkluzivní hodnocení a strategie pro podporu rozmanitých vzorců účasti. Konkrétně v odborném vzdělávání musí být mentoři zaměstnavatelů a supervizoři na pracovišti také uznáváni jako pedagogičtí aktéři vyžadující profesní rozvoj zaměřený na inkluzi. Regionální harmonizace konečně vyžaduje společný rámec důkazů pro měření inkluzivního zapojení studentů. Co se neměří, se jen zřídka systematicky zlepšuje. Ministerstva, orgány zajišťující kvalitu a instituce by měly společně vyvíjet srovnatelné ukazatele zachycující zapojení studentů do správy a řízení, zastoupení diversity, dodržování předpisů v oblasti přístupnosti, využívání podpůrných služeb, uznávání mimoškolních kompetencí, vzorce udržení studentů ve škole, blaho studentů a vnímání sounáležitosti a institucionální reakceschopnosti. Takové metriky by umožnily srovnávání napříč institucemi a zeměmi, transformovaly by inkluzi do měřitelné oblasti kvality a v průběhu času by podpořily zdokonalování politik založené na důkazech. A co je důležitější, přesunuly by inkluzivní zapojení studentů z aspirační diskuse do odpovědné institucionální praxe.

Tyto cesty společně tvoří základ pro ucelenou architekturu regionální politiky, která je schopna posílit inkluzi ve vzdělávání, institucionální reaktivitu a úspěšnost studentů v celé jihovýchodní a střední Evropě.

5. Vytvoření společného regionálního standardu pro inkluzivní odborné vzdělávání a přípravu

Logickým dalším krokem k prosazování inkluzivního zapojení studentů v Rumunsku, Srbsku, Turecku, Řecku a České republice je vytvoření společného regionálního standardu pro inkluzivní odborné vzdělávání a přípravu. Takový standard by poskytl společný referenční bod pro ministerstva, akreditační agentury, poskytovatele odborného vzdělávání a přípravy, profesně orientované instituce vysokoškolského vzdělávání, zaměstnavatele a organizace studentů a vytvořil by společný jazyk a operační rámec pro inkluzi napříč různými národními systémy.

Historicky se standardizace vzdělávání v Evropě zaměřovala především na kvalifikační rámce, srovnatelnost učebních osnov, výsledky učení a mechanismy zajišťování kvality. Inkluze, ačkoli je často zmiňována jako politický cíl, zřídka byla operacionalizována prostřednictvím ekvivalentních regionálních standardů. V důsledku toho je inkluze často interpretována spíše skrze široké normativní principy než skrze konkrétní institucionální očekávání. Společný regionální standard by tuto implementační mezeru překlenul tím, že by převedl hodnoty do operačních kritérií.

Navrhovaný standard by měl být postaven na souboru minimálních institucionálních závazků, které by všichni zúčastnění poskytovatelé vzdělávání postupně přijali. Tyto závazky by měly zahrnovat: institucionální strategie začleňování formálně integrované do struktur správy a řízení; mechanismy pro smysluplnou účast studentů na rozhodování; auditu přístupnosti zahrnující fyzické, digitální a pedagogické prostředí; integrované systémy podpory studentů; rámce pro uznávání mimoškolních kompetencí; povinné cesty profesního rozvoje v inkluzivní pedagogice; a strukturované sledování ukazatelů začleňování.

Standardizace by se však neměla omezovat pouze na architekturu dodržování předpisů. Aby byla regionální norma transformativní, musí také ztělesňovat rozvojovou filozofii. Inkluze by neměla být chápána pouze jako regulační povinnost, ale jako strategické institucionální aktivum spojené s kvalitou vzdělávání, úspěchem studentů, adaptabilitou na trhu práce, inovační kapacitou a sociální legitimitou. Instituce, které úspěšně zapojují rozmanité studenty, jsou odolnější, lépe vnímatelné a lépe připravené na demografické a technologické změny.

Obzvláště inovativním prvkem takového regionálního standardu by bylo zavedení úrovně zralosti pro inkluzivní zapojení studentů, které by institucím umožnily posoudit jejich vývojovou fázi. Spíše než binární model vyhovujících/nevyhovujících by instituce mohly být hodnoceny napříč progresivními úrovněmi – nově vznikající, rozvíjející se, pokročilé a příkladné – v každé dimenzi inkluze. To by podpořilo neustálé zlepšování, vzájemné učení a realistické rozvojové cesty přizpůsobené institucionální kapacitě.

Standard by měl také zahrnovat hlas studentů jakožto klíčový mechanismus validace. Inkluze se příliš často měří prostřednictvím institucionálního podávání zpráv, nikoli na základě zkušeností studentů. Skutečně inkluzivní regionální standard proto musí integrovat zpětnou vazbu od studentů, participativní hodnocení a přímé konzultace jako ústřední prvky monitorování kvality.

Zavedením takového společného standardu by region vytvořil nejen větší politickou soudržnost, ale také sdílenou reformní identitu zaměřenou na inkluzivní excelenci v odborném vzdělávání.

6. Mechanismy řízení a implementace

Rozvoj regionálního rámce pro inkluzivní zapojení studentů vyžaduje mechanismy správy a řízení schopné převést politické ambice do udržitelné institucionální praxe. Jedním z hlavních ponaučení plynoucích ze srovnávací analýzy Rumunska, Srbska, Turecka, Řecka a Česka je, že inkluzi ve vzdělávání nelze efektivně prosazovat pouze prostřednictvím izolovaných institucionálních iniciativ. Nelze se ani spoléhat výhradně na legislativní deklaraci. Úspěšná implementace závisí spíše na soudržné víceúrovňové správě, v níž jsou odpovědnosti jasně rozděleny mezi ministerstva, agentury pro zajištění kvality, vzdělávací instituce, zaměstnavatele, organizace studentů a aktéry občanské společnosti, přičemž je zachována dostatečná flexibilita pro kontextové přizpůsobení.

PRACTICE
MAKES
PERFECT!

Na nejvyšší úrovni správy musí národní ministerstva odpovědná za vzdělávání a odbornou přípravu zajistit strategické vedení tím, že explicitně začlení inkluzivní zapojení studentů do národních programů reformy vzdělávání. To vyžaduje posun od širokých závazků k rovnosti a přístupu k operačním politickým rámcům, které definují očekávání týkající se účasti studentů, přístupnosti, podpůrných systémů, kompetencí zaměstnanců a monitorování inkluze. Ministerstva by měla inkluzivní zapojení studentů vnímat jako strategický pilíř modernizace vzdělávání, nikoli jako doplňkovou agendu sociální politiky. Takové postavení je zásadní, protože přetváří inkluzi z kompenzační povinnosti na klíčovou složku kvality vzdělávání, připravenosti pracovní síly a demokratického institucionálního rozvoje.

Vedoucí postavení v oblasti národních politik by se mělo odrážet i v legislativním zdokonalování. Stávající právní rámce v těchto pěti zemích již obsahují důležité základy – práva na účast, ochranu proti diskriminaci, povinnosti přístupnosti a principy učení zaměřeného na studenty – ale tato ustanovení jsou často rozptýlena v několika politických oblastech a postrádají operační soudržnost. Ministerstva by proto měla podporovat rozvoj integrovaných národních směrnic nebo politických rámců, které se konkrétně zabývají inkluzivním zapojením studentů do odborného a profesně orientovaného vzdělávání. Takové rámce by institucím poskytly strategický směr a zároveň by zachovaly institucionální autonomii, pokud jde o modality implementace.

Druhým klíčovým aktérem v oblasti správy a řízení je systém agentur pro zajišťování kvality a akreditaci. Tyto instituce disponují jedinečným vlivem, protože definují institucionální legitimitu, formují strategické priority a ovlivňují alokaci zdrojů. Pokud inkluze zůstane v akreditačních rámcích okrajovou záležitostí, je nepravděpodobné, že se stane ústředním bodem institucionálního plánování. Naopak, pokud se inkluze stane součástí kritérií pro zajišťování kvality, instituce získají silnou motivaci k rozvoji systematických přístupů.

Regionální reforma by proto měla povzbudit akreditační systémy k integraci explicitních kritérií pro začlenění, včetně důkazů o účasti studentů na správě a řízení, plánování přístupnosti, ekosystémů institucionální podpory, uznávání rozmanitých vzdělávacích cest, rozvoje zaměstnanců v inkluzivní pedagogice a měřitelných výsledků začleňování. Důležité je, aby tato kritéria byla spíše rozvojová než trestná a aby podporovala institucionální učení a neustálé zlepšování. Přístupy vzájemného hodnocení, rámce sebehodnocení a cykly zlepšování založené na důkazech, které jsou v souladu s evropskými principy zajišťování kvality v odborném vzdělávání a přípravě, by mohly poskytnout obzvláště účinné mechanismy pro operacionalizaci této funkce správy a řízení.

Na institucionální úrovni se rozhodujícím způsobem stává závazek vedení. Vzdělávací instituce jsou místem, kde se inkluze buď stává živou realitou, nebo zůstává pouhou rétorickou aspirací. Vedení instituce – rady, rektori, ředitelé, děkani a vrcholové managementy – proto musí začlenit inkluzi do strategického plánování, alokace zdrojů, modelů personálního obsazení, rozvoje infrastruktury a organizační kultury. Inkluze by neměla být delegována pouze na kanceláře pro studentské záležitosti nebo jednotky podpory osob se zdravotním postižením. Spíše se musí stát odpovědností celé instituce, která je součástí správy, výuky, služeb a zapojení komunity.

Jednou obzvláště důležitou inovací v oblasti správy a řízení by bylo zřízení institucionálních rad pro začleňování nebo rad pro zapojení studentů složených ze zástupců vedení, pedagogických pracovníků, zástupců studentů, partnerských zaměstnavatelů, odborníků na podporu studentů a případně organizací občanské společnosti zastupujících zranitelné skupiny studentů. Takové orgány by mohly poskytovat strategickou koordinaci, monitorovat pokrok a vytvářet formální platformu pro správu a řízení, jejímž prostřednictvím by zkušenosti studentů přímo ovlivňovaly institucionální reformu.

V rámci odborného vzdělávání představují zaměstnavatelé a partneři pro učení na pracovišti další vrstvu správy a řízení, která je v politice inkluze často opomíjena. S rozšiřováním učení na pracovišti, učňovské přípravy a duálních modelů zaměstnavatelé stále častěji fungují jako spoluvychovatelé. Mnoho pracovišť však stále není dostatečně připraveno na podporu rozmanitých studentů, uspokojení potřeb přístupnosti nebo přijetí inkluzivních mentoringových postupů. Regionální politické rámce by proto měly uznávat zaměstnavatele jako zúčastněné strany v oblasti inkluze a podporovat rozvoj standardů inkluzivního učení na pracovišti, rámců pro školení mentorů a partnerských dohod, které se výslovně zabývají rozmanitostí, podporou a spravedlivou účastí studentů.

A konečně, samotní studenti musí být uznáváni jako aktéři správy věcí veřejných, nikoli jako příjemci politik. Inkluzivní zapojení studentů nemůže být navrženo výhradně pro studenty; musí být navrženo společně s nimi. Participativní tvorba politik, platformy pro konzultace se studenty, workshopy pro společnou tvorbu a reprezentativní sítě studentů by se měly stát institucionalizovanými součástmi architektury správy a řízení. Důležité je, že

Mechanismy hlasu studentů musí záměrně zahrnovat nedostatečně zastoupené populace studentů, spíše než reprodukovat stávající nerovnosti v účasti.

Pouze prostřednictvím takového sladění víceúrovňové správy a řízení se mohou regionální standardy začleňování stát operativně udržitelnými.

7. Platforma pro regionální spolupráci a transfer politik

Společné strukturální výzvy identifikované v Rumunsku, Srbsku, Turecku, Řecku a Česku ukazují, že samotné národní reformy nestačí k dosažení transformačního pokroku v inkluzivním zapojení studentů. Zatímco každá země musí přizpůsobit politiku svému institucionálnímu kontextu, regionální spolupráce nabízí značné strategické výhody: urychlené učení se politice, snížení duplicity reformního úsilí, společný vývoj nástrojů a standardů, možnosti benchmarkingu a vytvoření silnějšího kolektivního hlasu v širším evropském dialogu o vzdělávací politice.

Z těchto důvodů tento dokument navrhuje zřízení Regionální platformy pro inkluzivní zapojení studentů v odborném vzdělávání a přípravě, která by zpočátku stavěla na základě spolupráce vytvořené prostřednictvím [dokument]. Tato platforma by neměla být koncipována jako dočasný mechanismus projektového konsorcia, ale jako trvalá infrastruktura pro spolupráci v oblasti politik, která propojuje vzdělávací instituce, ministerstva, agentury pro zajištění kvality, zaměstnavatele, organizace studentů a aktéry občanské společnosti v zúčastněných zemích.

První funkcí takové platformy by měla být observatoř politik a srovnávací monitorování. Vzdělávacím systémům často chybí strukturované mechanismy pro systematické srovnávání inkluzivní praxe, monitorování trajektorií reforem a identifikaci nově vznikajících politických inovací. Regionální observatoř by mohla shromažďovat srovnávací data o účasti studentů, standardech přístupnosti, modelech podpory studentů, systémech uznávání a ukazatelích inkluze, čímž by se vytvořila důkazní základna pro zdokonalování politik a benchmarking. Srovnávací viditelnost často slouží jako silný motor reforem, protože instituce a systémy si více uvědomují jak své silné stránky, tak i své rozvojové mezery.

Druhou funkcí by mělo být vzájemné učení a institucionální výměna. V regionu již existuje mnoho účinných postupů inkluze, které však zůstávají lokalizované a špatně se přenášejí do jiných oblastí. Instituce vyvinuly inovativní mentoringové systémy, přístupy k digitální dostupnosti, mechanismy zapojení studentů, modely uznávání mimoškolních kompetencí a postupy profesního rozvoje v inkluzivní pedagogice. Regionální spolupráce může transformovat izolované institucionální inovace ve sdílené regionální znalosti prostřednictvím studijních návštěv, politických dialogů, komunit praxe, tematických workshopů a pilotních iniciativ.

Za třetí, platforma by měla podporovat společný vývoj regionálních nástrojů a standardů. Sdílené rámce pro přístupnost, nástroje sebehodnocení inkluze, rámce kompetencí pedagogů, průzkumy zapojení studentů, šablony pro rozpoznávání kompetencí a dashboards klíčových ukazatelů výkonnosti inkluze by mohly být společně vytvářeny na regionální úrovni a adaptovány na národní úrovni. To by snížilo náklady na vývoj, posílilo srovnatelnost a vytvořilo společný operační jazyk napříč systémy.

Za čtvrté, regionální spolupráce by měla podporovat společné prosazování zájmů v rámci širších evropských politických oblastí. Vzdělávací systémy v jihovýchodní a střední Evropě často čelí podobným strukturálním tlakům, ale jsou nedostatečně zastoupeny při formování širší evropské diskuse o inkluzi v odborném vzdělávání. Koordinovaný regionální hlas může posílit politický vliv v rámci evropských sítí, přispět regionálně ukotvenými perspektivami k vznikajícím rámcům a přilákat větší strategické investice do inkluzivní vzdělávací reformy.

Nejdůležitější je, že regionální spolupráce vytváří kulturní posun: inkluze přestává být chápána jako národní administrativní povinnost a začíná být chápána jako sdílený regionální modernizační projekt spojený s excelencí ve vzdělávání, sociální soudržností, demokratickou účastí a ekonomickou odolností.

8. Závěr: Společná vize pro inkluzivní odborné vzdělávání a přípravu v jihovýchodní a střední Evropě

Budoucnost odborného vzdělávání a profesně orientovaného vysokoškolského vzdělávání v Evropě bude záviset nejen na technologické modernizaci, sladění s trhem práce nebo inovacích kurikula, ale stejně tak na schopnosti vzdělávacích systémů zapojit stále rozmanitější populace studentů smysluplným, spravedlivým a posilujícím způsobem. Inkluze proto již není okrajovým společenským problémem. Stala se určujícím rozměrem kvality vzdělávání a institucionální legitimacy.

Srovnávací zkušenosti Rumunska, Srbska, Turecka, Řecka a Česka odhalují jak pokrok, tak nedokončenou transformaci. Každý systém si vytvořil důležité politické základy. Každý z nich posílil přístup, modernizoval institucionální rámce a pokročil v reformě vzdělávání zaměřené na studenty. Přesto ve všech pěti kontextech zůstává inkluze nedostatečně institucionalizována jako ucelený operační rámec formující správu, pedagogiku, podpůrné systémy, struktury uznávání a zajišťování kvality.

Tato práce argumentuje, že cesta vpřed spočívá v regionální harmonizaci – nikoli ve standardizaci národních systémů, ale ve vytvoření sdíleného rámce principů, operačních kritérií, mechanismů správy a ukazatelů založených na důkazech, které by mohly vést inkluzivní reformu v různých kontextech. Takový rámec by měl být postaven na smysluplné účasti studentů, komplexní přístupnosti, integrované podpoře studentů, uznávání rozmanitých kompetencí, připravenosti pedagogů na inkluzivní pedagogiku a měřitelné institucionální odpovědnosti za výsledky inkluze.

Tato příležitost je významná. Díky spolupráci se Rumunsko, Srbsko, Turecko, Řecko a Česko mohou stát nejen těmi, kdo přijímají evropskou politiku začleňování, ale také aktivními přispěvateli k formování jejího budoucího operačního směřování. Prostřednictvím sdílených standardů, politické spolupráce, srovnávacího učení a koordinované prosazování se region může stát laboratoří pro inkluzivní excelenci v odborném vzdělávání a přípravě.

Hlavní politické poselství je proto jasné: inkluzivní zapojení studentů nesmí být chápáno jako přizpůsobení se okraji vzdělávacích systémů, ale jako základní princip kvality vzdělávání, demokratické účasti a udržitelného socioekonomického rozvoje. Instituce, které úspěšně zapojují všechny studenty, jsou silnějšími institucemi. Systémy, které začleňují inkluzi do svého základního designu, jsou odolnějšími systémy. Regiony, které spolupracují na inkluzivní reformě, vytvářejí silnější vzdělávací budoucnost pro všechny.

Reference

Mezinárodní a evropské politické zdroje

- Rada Evropy. (2010). Charta Rady Evropy o výchově k demokratickému občanství a výchově k lidským právům. Štrasburk: Rada Evropy.
- Evropské centrum pro rozvoj odborného vzdělávání. (2020). Odborné vzdělávání a příprava v Evropě 1995–2035: Scénáře pro evropské odborné vzdělávání a přípravu v 21. století. Lucemburk: Úřad pro publikace Evropské unie.
- Evropské centrum pro rozvoj odborného vzdělávání. (2022). Mění se povaha a role odborného vzdělávání a přípravy v Evropě. Lucemburk: Úřad pro publikace Evropské unie.
- Evropská komise. (2020). Evropská agenda dovedností pro udržitelnou konkurenceschopnost, sociální spravedlnost a odolnost. Brusel: Evropská komise.
- Evropská komise. (2021). Akční plán pro evropský pilíř sociálních práv. Brusel: Evropská komise.
- Evropská komise. (2022). Doporučení Rady o evropském přístupu k mikrokvalifikacím pro celoživotní vzdělávání a zaměstnatelnost. Úřední věstník Evropské unie, C243, 10–25.
- Evropské zajišťování kvality v odborném vzdělávání a přípravě. (2020). Rámec EQAVET a indikátory pro zajišťování kvality v odborném vzdělávání a přípravě. Brusel: Evropská komise.
- Evropská nadace pro odborné vzdělávání. (2022). Inkluzivní politiky odborného vzdělávání a přípravy v sousedních a kandidátských zemích. Turín: ETF.
- Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj. (2023). Výhled vzdělávací politiky: Srovnávací perspektivy inkluzivního vzdělávání. Paříž: OECD Publishing.
- UNESCO. (2020). Globální zpráva o monitorování vzdělávání 2020: Inkluze a vzdělávání – vše znamená vše. Paříž: UNESCO.
- UNESCO. (2022). Transformace technického a odborného vzdělávání a přípravy pro úspěšné a spravedlivé transformace. Paříž: UNESCO.

Rumunsko

- Ministerstvo školství Rumunska. (2023). Národní strategie pro odborné vzdělávání a inkluzivní učení 2023–2030. Bukurešť.
- Národní úřad pro kvalifikace. (2022). Rumunský kvalifikační rámec a přístupnost v odborném vzdělávání. Bukurešť.
- Rumunská agentura pro zajišťování kvality ve vysokém školství. (2023). Standardy pro zajišťování kvality a učení zaměřené na studenty ve vysokoškolském a odborném vzdělávání. Bukurešť.
- Národní úřad pro práva osob se zdravotním postižením, dětí a adopcí. (2022). Národní strategie pro práva osob se zdravotním postižením 2022–2027. Bukurešť.

Turecko

- Ministerstvo školství Turecké republiky. (2023). Strategický dokument odborného a technického vzdělávání 2023–2028. Ankara: Ministerstvo školství.
- Rada pro vysoké školství v Turecku. (2022). Rámec pro zajišťování kvality vysokoškolského vzdělávání a inkluzivní vzdělávání. Ankara.
- Turecký úřad pro kvalifikace. (2022). Zpráva o implementaci Tureckého kvalifikačního rámce. Ankara.

Srbsko

- Národní shromáždění Republiky Srbsko. (2017, ve znění pozdějších předpisů). Zákon o základech vzdělávacího systému (Zakon o osnovama sistema obrazovanja i vaspitanja). Úřední věstník Republiky Srbsko.
- Národní shromáždění Republiky Srbsko. (2017, ve znění pozdějších předpisů). Zákon o vysokém školství (Zakon o visokom obrazovanju). Úřední věstník Republiky Srbsko.
- Národní shromáždění Republiky Srbsko. (2019). Zákon o duálním modelu studia ve vysokoškolském vzdělávání (Zakon o dualnom modelu studija u visokom obrazovanju). Úřední věstník Republiky Srbsko.
- Vláda Republiky Srbsko. (2021). Strategie rozvoje vzdělávání a výchovy v Republice Srbsko do roku 2030. Bělehrad: Vláda Srbska.
- Agentura pro národní rámec kvalifikací. (2022). Národní rámec kvalifikací Srbska – Implementační pokyny. Bělehrad.
- Národní subjekt pro akreditaci a zajišťování kvality ve vysokoškolském vzdělávání. (2024). Standardy a směrnice pro akreditaci a zajišťování kvality ve vysokoškolských institucích. Bělehrad.

Řecko

- Ministerstvo školství, náboženských záležitostí a sportu Řecka. (2022). Strategický rámec pro odborné vzdělávání, přípravu a celoživotní učení. Atény.
- Národní úřad pro vysokoškolské vzdělávání. (2023). Standardy zajišťování kvality pro inkluzivní a na studenty zaměřené vysokoškolské vzdělávání. Atény.
- Řecký rámec kvalifikací. (2022). Přehled implementace národního rámce kvalifikací. Atény.

Czechia

- Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky. (2023). Strategie vzdělávací politiky České republiky 2030+. Praha.
- Národní akreditační úřad pro vysoké školství. (2023). Standardy pro zajišťování kvality a účast studentů ve vysokoškolském vzdělávání. Praha.
- Národní pedagogický ústav České republiky. (2022). Inkluzivní vzdělávání a podpora žáků v rámci profesních cest. Praha.

Zdroje projektu

- (2025). Doporučení politiky pro inkluzivní zapojení studentů do odborného vzdělávání a přípravy. Publikace projektu Erasmus+.
- (2025). Sada nástrojů pro inkluzivní účast studentů a institucionální praxi. Výstup projektu Erasmus+.
- (2026). Srovnávací zprávy jednotlivých zemí o zapojení studentů do systémů odborného vzdělávání a přípravy: Srbsko, Turecko, Řecko a Česko. Syntéza interní projektové politiky.